

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Аламурастов Бахтиёр Боронович дар мавзуи «Таъсири зичии ниҳолҳои чуворимакка дар киштҳои ангорӣ ба маҳсулнокии он дар шароити минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.01 – зироаткории умумӣ, растанипарварӣ.

Дар шароити кунунии зироаткорӣ, дар ҳолате ки захираҳои зиёд намудани масоҳати кишти зироатҳои ғалладонагӣ, хӯроки чорво дар бисёр ноҳияҳои ҷумҳурӣ маҳдуд гардидааст, зиёд намудани истеҳсоли ғалла, хӯрокаҳо ва протеини растанӣ асосан бо роҳи баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ ва самаранок истифодабарии ҳар як гектари заминҳои обёришаванда имконпазир мегардад. Дар ин самт татбиқи васеи технологияҳои муосири инноватсионӣ, навъҳо ва дурагаҳои типӣ интенсивӣ, ки ба речаҳои оптималии обёрӣ, ғизоӣ эҳтиёҷдоранд ва масрафҳои истеҳсолро бо барзиёдати бармегардонанд, аҳамияти калонро доро мебошанд. Барои рӯёндани ҳосили баланд дар киштҳои ангорӣ омӯзиши навъ ва дурагаҳои мухталифи чуворимакка, ки дар давраи кӯтоҳтарини нашъунамо ҳосили баланди дон ва баргу пояи сабзро пойдор мегардонанд, аҳамияти калонро доро мебошад.

Мақсади таҳқиқот аз интиҳоби навъҳои мухталифи селекцияи ватанин чуворимакка ва муайян намудани зичии оптималии ниҳолҳо дар киштҳои ангорӣ дар минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон иборат мебошад.

Дар таҷрибаҳои саҳроӣ навъҳои селекцияи олимони Институти зироаткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон: «Аскар», «Зоҳир», «Шухрат» ва «Дилшод» ба сифати объект мавриди таҳқиқ қарор дода шудаанд.

Диссертатсияи Аламурастов Бахтиёр Боронович дар ҳаҷми 142 саҳифаи ҷопи компютерӣ навишта шуда, аз сарсухан, 4 боб, хулоса ва тавсияҳо ба истеҳсолот, 25 ҷадвал, 8 диаграмма иборат мебошад. Рӯйхати адабиёти истифодашуда 153 номгӯй, аз он ҷумла 13 – то адабиёти хориҷиро дар бар мегирад.

Аз мазмуни рисола маълум гардид, ки захираҳои хокию иқлимии минтақаи Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ имконият медиҳад, ки аз киштҳои ангории чуворимакка якҷоя бо гандуми тирамоҳӣ ҳамчун зироати асосӣ ва пешинакишт аз заминҳои қорами обӣ ҳосили баланди дони эми ва дар давраи инкишофи ширию хабирии дон маҳсулоти хушсифати силосбоб ба даст овардан мумкин аст.

Муаллиф муайян намудааст, ки инкишофи чуворимакка дар киштҳои ангорӣ дар шароити речаи баланди термикии давраи тобистон, инсолятсияи шадид, намнокии мутлақи пасти ҳаво ва пурра мавҷуд набудани боришоти атмосферӣ мегузарад. Дар натиҷа дар киштҳои ангорӣ давраи нашъунамои чуворимакка нисбат ба киштҳои баҳории он кӯтоҳ мешавад. Вобаста ба навъҳо ва зичии ниҳолҳои онҳо давраи нашъунамои чуворимаккаи ангорӣ аз 90 то 100 рӯз идома меёбад. Бо таъсири зиёд намудани зичии ниҳолҳо аз 40 то 70 ҳаз./га 4-5 рӯз дарозтар мешавад.

Дар натиҷаи таҳқиқот муаллиф хулоса намудааст, ки дар доираи навъҳо ва зичии ниҳолҳои онҳо ба баландии қадкашии пояҳо таъсири куллӣ мерасонанд. Тавофути баланди қадкашии хаттии пояҳо дар доираи навъҳо ба хусусияти биоморфологии онҳо вобаста аст. Зичии ниҳолҳо ҳамчун омили ба танзим дароварандаи инкишофу сабзиш ба баландии пояҳо дар киштҳои ангорӣ новобаста ба навъҳо таъсири назаррас мерасонад.

Дар натиҷаи омӯзиш муаллифи рисола Аламуратов Бахтиёр Боронович ба хулоса омадааст, ки вобаста ба навъҳо ва зичии ниҳолҳо вазни биологии болоизаминии тар ва хушки чуворимакка дар доираи васеъ тағйир меёбад. Зиёд намудани зичии ниҳолҳо аз 40 то 70 ҳаз./га новобаста ба навъҳо, ба он мусоидат менамояд, ки ин нишондодҳо дар давраи инкишофи ширию хаамири дон назаррас кам мешаванд. Нишондоди баландтарини вазни биологии болоизаминии хушк дар навъҳои «Аскар», «Зоҳир», «Шухрат» дар варианти 50 ҳаз./га (мутаносибан ба навъҳо 134,7; 159,0 ва 168,0 с/га) ва дар навъи «Дилшод» дар варианти 60 ҳаз./га (156,9 с/га) ба қайд гирифта шудааст.

Аз ҷониби муаллиф муайян карда шудааст, ки новобаста ба навъҳо зичии ниҳолҳо ба андозаҳои биометрӣ, вазн, унсурҳои таркиби сӯтаҳо, ҳосил ва маҳсулнокии чуворимаккаи ангорӣ таъсири назаррас мерасонанд. Дар шароити таҷрибаҳои саҳроӣ нишондоди баландтарини ҳосили дон, воҳиди хӯроқаҳо, протеини ҳазмшаванда ва воҳиди хӯроқаю протеинӣ аз варианти 50 ҳаз./га ниҳоли навъҳои «Аскар» (7,1 т/га дон), «Зоҳир» (6,7 т/га дон), «Шухрат» (5,8 т/га) ва аз варианти 60 ҳаз./га-и навъи «Дилшод» (7,6 т/га дон) ба даст оварда шудааст.

Инчунин аз ҷониби муаллифи рисолаи мазкур муқаррар карда шудааст, ки чунин бузургҳои нишондоди ҳосили дон дар якҷоягӣ бо гандуми тирамоҳӣ ҳамчун зироати асосӣ шароит фароҳам меоранд, ки дар низоми рӯёнидани ду ҳосили дон аз заминҳои кораи обёришаванда мутаносибан ба навъҳо ва зичии ниҳолҳо тавсияшавандаи онҳо аз ду ҳосил 13,9; 13,5; 12,6 ва 14,4 т/га дон рӯёнида шавад.

Аз руи мазмуни рисола малум гардид, ки киштҳои ангорӣ дар баробари самаранок истифодабарии захираҳои хокию биоиклимӣ ва зиёд намудани истеҳсоли дон, дар мубориза бар зидди алафҳои бегона, барангезандагони касалиҳо ва ҳашарот аҳамияти калони фитосанитарӣ низ дорад. Дар як вақт, хокро аз ҳисоби боқимондаҳои низоми решагӣ, ангорӣ ва маҳсулоти иловагӣ ва асосӣ, ки ҳамчун хӯрокаи истифода шуда, боз дар шакли пору ба майдон бар мегардонанд, аз моддаҳои органикӣ бой гардонидани манзари агротехнико барои зироатҳои пасоянда беҳтар мегардонанд.

Дар хулоса қайд карданиам, ки диссертатсияи Аламуратов Бахтиёр Боронович аз рӯи зарурати омӯзиши мавзӯ, навгониҳои илми, мазмуни илмию амалии натиҷаҳои ба даст овардашуда ба Низомномаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба тартиби сарфароз гардонидани дараҷаҳои илмӣ аз 26-уми ноябри соли 2016 №505 ҷавобгӯ буда новобаста ба хатогҳои илмӣ ва техникӣ, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.01 – зироаткорӣ умумӣ, растанипарварӣ мебошад.

Профессори кафедраи ботаника ва дендрологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон доктори илмҳои кишоварзӣ (аз рӯи ихтисоси 06.01.01 – зироаткорӣ умумӣ, растанипарварӣ)

Суроға: ш. Душанбе, Рудаки-17.

E-mail: sattorov59@mail.ru

Tel: +907969476

Сатторов Р.Б.

Имзои доктори илмҳои кишоварзӣ, профессор Сатторов Р.Б.-ро тасдиқ менамоям: сардори (ш. Ҷаъфаров) кадрҳо ва кадрҳои махсуси ДМТ

Тавқиев Э.Ш.

25-05-23